NN 47/2019 (10.5.2019.), Pravilnik o metodologiji za praćenje stanja poljoprivrednog zemljišta

MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE

918

Na temelju članka 7. stavka 8. i članka 8. stavka 3. Zakona o poljoprivrednom zemljištu (»Narodne novine«, br. 20/18. i 115/18.), ministar poljoprivrede, donosi

PRAVILNIK

O METODOLOGIJI ZA PRAĆENJE STANJA POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA

I. OPĆE ODREDBE

Članak 1.

Ovim Pravilnikom propisuje se metodologija za praćenje stanja poljoprivrednog zemljišta (monitoring i ispitivanje plodnosti tla), minimalna površina za praćenje stanja poljoprivrednog zemljišta, informacijski sustav za zaštitu poljoprivrednog zemljišta i praćenje stanja poljoprivrednog zemljišta, dokumentacija i sadržaj zahtjeva za ovlaštenjem, detaljni uvjeti koje moraju ispunjavati ovlašteni laboratoriji, zadaće referentnog laboratorija, obaveze laboratorija i institucija te način provedbe kontrole (na terenu i u laboratoriju).

Članak 2.

Metodologija za praćenje stanja poljoprivrednog zemljišta propisuje se za:

1. trajno praćenje stanja (monitoring) poljoprivrednog zemljišta kojim se trajno prati stanje svih promjena u poljoprivrednom zemljištu, odnosno tlu (fizikalnih, kemijskih i bioloških)

2. praćenje stanja poljoprivrednog zemljišta kroz ispitivanje plodnosti tla evidentiranog u sustavu za identifikaciju poljoprivrednih parcela i evidenciju uporabe poljoprivrednog zemljišta u digitalnom grafičkom obliku (ARKOD sustav) kojeg koriste fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljoprivrednika.

Članak 3.

Trajno praćenje stanja poljoprivrednog zemljišta (monitoring) iz članka 2. točke 1. ovoga Pravilnika provodi Hrvatska agencija za poljoprivredu i hranu – Centar za tlo sa sjedištem u Osijeku (u daljnjem tekstu: Agencija) u okviru Programa trajnog praćenja stanja poljoprivrednog zemljišta (u daljnjem tekstu: Program).

Članak 4.

(1) Praćenje stanja poljoprivrednog zemljišta (ispitivanje plodnosti tla) iz članka 2. točke 2. ovoga Pravilnika obavlja referentni laboratorij te ovlašteni laboratoriji koje rješenjem na rok od četiri godine ovlasti Ministarstvo.

(2) Ovlašteni laboratoriji iz stavka 1. ovoga članka dužni su dostavljati podatke o analizama tla Agenciji do 31. prosinca tekuće godine te ih unositi u jedinstvenu bazu podataka.

Članak 5.

Broj i raspored postaja za trajno praćenje stanja poljoprivrednog zemljišta iz članka 3. ovoga Pravilnika određen je Programom, na razini agroekoloških područja.

Članak 6.

Za potrebe praćenja stanja poljoprivrednog zemljišta Agencija će uspostaviti, razvijati, voditi i održavati Informacijski sustav za zaštitu poljoprivrednog zemljišta u Republici Hrvatskoj u svrhu očuvanja i održivog gospodarenja poljoprivrednim zemljištem.

II. TRAJNO PRAĆENJE STANJA (MONITORING) POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA

Članak 7.

(1) Trajno praćenje stanja poljoprivrednog zemljišta iz članka 2. točke 1. ovoga Pravilnika predstavlja stalno periodično praćenje fizikalnih, kemijskih i bioloških procesa u tlu s ciljem uočavanja negativnih posljedica, a radi njihove prevencije i ublažavanja, i organizirano je na postajama.

(2) Program trajnog praćenja stanja poljoprivrednog zemljišta obuhvaća:

– skup opisnih podataka koji se prikupljaju na postajama trajnog praćenja

– parametre, metode i vremensku dinamiku za prikupljanje, analizu i obradu uzoraka i podataka

– preporuke prostornog smještaja postaja trajnog praćenja i izradu financijske konstrukcije za provedbu ciklusa u trajanju od devet godina.

(3) Poljoprivrednim zemljištem u smislu ovoga Pravilnika smatraju se poljoprivredne površine koje su po načinu uporabe u katastru opisane kao: oranice, vrtovi, livade, pašnjaci, voćnjaci, maslinici, vinogradi, ribnjaci, trstici i močvare, kao i drugo zemljište koje se može privesti poljoprivrednoj proizvodnji.

(4) Zemljište u širem smislu obuhvaća fizikalni prostor – tlo, klimu, hidrološke i geološke značajke, te vegetaciju u opsegu koji utječe na mogućnost korištenja, zatim rezultate prošle i sadašnje aktivnosti čovjeka sa ili bez društveno-ekonomskih uvjeta.

(5) Tlo je samostalno »živo« i dinamičko prirodno-povijesno tijelo, nastalo postupnim razvojem iz trošina stijena djelovanjem fizikalnih, kemijskih i bioloških procesa koji ovise o konstelaciji pedogenetskih faktora, temeljem čega tla poprimaju karakteristična svojstva.

(6) Postaja trajnog praćenja stanja poljoprivrednog zemljišta je oblika kvadrata površine 750 m^2 (27,39×27,39 m) i smještena je na odabranoj poljoprivrednoj parceli ne manjoj od 5000 m^2.

(7) Postajom se podrazumijeva mjesto trajnog praćenja stanja koje svojim geomorfološkim položajem, pedosistematskom jedinicom i načinom korištenja reprezentira agroekološko područje, odnosno, poljoprivrednu podregiju u kojoj se nalazi. Postaje trajnog motrenja raspoređene su na cijelom području Hrvatske tako da predstavljaju podregiju na način da u što većoj mjeri reprezentiraju njihove agroekološke uvjete. Broj postaja u pojedinoj podregiji ovisi o veličini njenih poljoprivrednih površina.

(8) Postaju trajnog motrenja tala čine:

– ploha kvadratnog oblika na čijim dijagonalama su postavljene točke za uzimanje pojedinačnih uzoraka tla

– pedološki profil s kojeg se uzimaju uzorci u porušenom i neporušenom stanju i prikupljaju podaci o endomorfološkim značajkama tla

(9) Uz postaju za trajno motrenje, sukladno tipu tla, na poljoprivrednim površinama postavljaju se i uređaji za prikupljanje podzemne vode.

(10) Agroekološka područja koja su određena Programom, s obzirom na prirodnu raznovrsnost Hrvatske, dijele ju na tri jasno definirane regije: Panonsku, Gorsku i Jadransku, koje imaju specifične klimatske uvjete, specifične uvjete postanka i evolucije tala. Svaka regija dodatno je podijeljena na podregije koje pružaju različite uvjete za uzgoj bilja. Panonska je podijeljena na Istočnu (P1), Središnju (P2), Zapadnu (P3) i Sjeverozapadnu (P4), Gorska na Predplaninsku (G1) i Planinsku (G2), a Jadranska na Sjevernu (J1), Središnju (J2) i Južnu (J3).

Članak 8.

Kriteriji za izbor postaja određeni Programom, osiguravaju reprezentativnost postaja unutar agroekoloških područja, odnosno podregije:

1. postaje moraju reprezentirati što je veći broj formi reljefa karakterističnih za agroekološko područje, kao i najraširenije pedosistematske jedinice unutar njih

2. postaje moraju biti smještene na poljoprivrednom zemljištu na kojem su način korištenja i uvjeti gospodarenja reprezentativni za pojedino agroekološko područje

3. postajama je potrebno obuhvatiti i područja s negativnim utjecajima prirodnog i antropogenog porijekla unutar agroekološkog područja

4. pri izboru postaja potrebno je uvažiti i blizinu već postojećih ili planiranih objekata za trajno praćenje stanja okoliša

5. postaje je potrebno postaviti na područja na kojima su riješeni vlasnički odnosi i nisu predviđene izmjene prostornih planova (gradnja prometnica i objekata), kako bi bila dugoročno raspoloživa za trajno praćenje stanja.

Članak 9.

Područja i lokacije pogodne za smještaj postaja trajnog praćenja stanja poljoprivrednog zemljišta i karta područja i lokacija određena su Programom.

Članak 10.

Lokacije iz članka 9. ovoga Pravilnika su odabrane prema načinu korištenja, geomorfološkim obilježjima i rasporedu pedosistematskih jedinica i reprezentativne su za područja koja predstavljaju.

Članak 11.

Zasnivanje postaja obavlja se u suradnji s vlasnicima poljoprivrednog zemljišta i jedinicama lokalne samouprave.

Članak 12.

Zasnivanjem postaja, otvaranjem i opisom profila tla prikupljaju se opće informacije određene Programom i upisuju u obrasce za opis postaja trajnog praćenja stanja poljoprivrednog zemljišta I. – opći podaci o postaji trajnog praćenja.

Članak 13.

Klasifikacija tla vrši se na osnovi morfoloških svojstava utvrđenih na profilu tla i staništu, te na osnovu analitičkih podataka za fizikalna, kemijska i biološka svojstva, prema važećoj klasifikaciji tala u Hrvatskoj, kao i prema Svjetskoj referentnoj osnovci za tlo (World Reference Base for Soil Resources – WRB).

Članak 14.

(1) Uzimanje uzoraka s profila tla obuhvaća sve utvrđene slojeve ili horizonte tla.

(2) Ovisno o planiranim analizama uzorci se uzimaju u porušenom i neporušenom stanju s lica profila s kojega se prethodno obavlja i opis profila.

(3) Za svaki horizont uzima se određen broj uzoraka ovisno o planiranim vrstama laboratorijskih analiza i sprema u plastične vrećice.

(4) Kod pašnjaka i livada se uzorci uzimaju s dubine 0 – 10, 10 – 20 i 20 – 30 cm, neovisno o utvrđenim genetskim horizontima.

(5) Uređaji za prikupljanje podzemne vode se postavljaju prilikom otvaranja profila, na postajama koje udovoljavaju uvjetima.

Članak 15.

Pojedinačno uzorkovanje tla s točaka postaje obavlja se odgovarajućom opremom (sondom ili strojno) iz tri dubine utvrđene na profilu, osim kod pašnjaka, gdje se uzorci uzimaju s dubina 0 – 10, 10 – 20 i 20 – 30 cm, neovisno o utvrđenim granicama genetskih horizonata.

Članak 16.

(1) Svi podaci prikupljeni prilikom opisa staništa i profila postaje upisuju se u obrasce za opis postaja trajnog praćenja stanja poljoprivrednog zemljišta II., III., IV. i V. određene Programom, te pohranjuju u Informacijski sustav o poljoprivrednom zemljištu u dijelu održavanja i zaštite poljoprivrednog zemljišta.

(2) Obrasci za uzorkovanje na postajama trajnog praćenja stanja poljoprivrednog zemljišta I. i II. popunjavaju se svake treće godine, te pohranjuju u Informacijski sustav u dijelu zaštite poljoprivrednog zemljišta.

Članak 17.

Uzorci tla prikupljeni kroz Program trajnog praćenja stanja trajno se čuvaju u Agenciji.

Članak 18.

Dinamika zasnivanja postaja trajnog praćenja stanja poljoprivrednog zemljišta prilagođena je agroekološkim područjima, prve godine zasnivaju se postaje P2, P4, G1 i J2, druge godine P1, G2 i J3, a treće godine P3 i J1.

Članak 19.

(1) Četvrte, pete i šeste godine, istim redoslijedom agroekoloških područja, obrađuju se parametri koji su predviđeni za praćenje nakon tri godine.

(2) Sedme, osme i devete godine, istim redoslijedom, obrađuju se parametri koji se prate nakon šest godina.

(3) Nakon devet godina završava se jedan ciklus trajnog praćenja stanja poljoprivrednog zemljišta.

Članak 20.

Zasnivanje postaja i uzimanje svih uzoraka na terenu obavlja se u razdoblju od 15. srpnja do 15. listopada.

Članak 21.

Parametri predstavljaju svojstva tla, indikatore kakvoće, čijim se promatranjem i mjerenjem u prostoru i vremenu kvantificiraju određene prijetnje prema tlu i njegovim funkcijama.

Članak 22.

Prijetnje prema tlu, predstavljaju se odvojeno, ali su međusobno povezane. Kada više prijetnji djeluje istovremeno, njihov učinak se povećava. Za svaku prijetnju mjere se određeni specifični parametri tla:

1. smanjenje organske tvari i biološke raznolikosti – sadržaj ukupnog ugljika, sadržaj ukupnog dušika, sadržaj organskog ugljika, C:N odnos, volumna gustoća tla, mikrobiološki parametri

2. erozija tla – volumna gustoća tla, gustoća čvrste faze, ukupna poroznost, propusnost tla za vodu, sadržaj ukupnog i organskog ugljika

3. onečišćenje tla – ukupan i pristupačan sadržaj teških metala i potencijalno toksičnih elemenata – Fe, Al, As, B, Ba, Cd, Co, Cr, Cu, Hg, Mn, Mo, Ni, Pb, Se, Sr, Zn, te postojanih organskih onečišćenja – ukupnih ugljikovodika, PAH, PCB, triazinskih herbicida i organoklornih pesticida

4. zbijenost tla – volumna gustoća tla, gustoća čvrste faze, mehanički sastav, kapacitet tla za zrak, kapacitet tla za vodu, struktura, propusnost tla za vodu, sadržaj ukupnog ugljika, mjerenje otpora tla

5. zaslanjivanje tla – pH, EC, sadržaj soli, kationski izmjenjivački kompleks, zamjenjivi kationi, propusnost tla za vodu, vododržnost – pF, kapacitet tla za vodu, kemijski sastav procjedne vode, sadržaj ukupnog ugljika

6. klizišta – mehanički sastav, struktura, propusnost tla za vodu.

Članak 23.

Parametri i dinamika uzorkovanja tla navedeni u tablicama 1., 2. i 3. iz Priloga 1. ovoga Pravilnika, ispituju se na svim postajama prve godine trajnog praćenja, te svake treće, odnosno šeste godine, osim analize podzemne vode.

Članak 24.

U slučaju ekstremnih razlika u rezultatima praćenja stanja određenog procesa jedne postaje, te potreba povećanja broja uzoraka i vrste dodanih parametara, procjenjuju se zasebno za svaki takav slučaj prilikom njegove pojave.

Članak 25.

Uzorci za mikrobiološke analize trajnog praćenja stanja poljoprivrednog zemljišta uzimaju se iz svih dubina profila tla i iz prosječnog uzorka plohe.

Članak 26.

Za analizu postojanih organskih onečišćenja zemljišta, uzima se samo jedan prosječni uzorak tla pri zasnivanju postaja, a ukupni ugljikovodici, policiklički aromatski ugljikovodici (PAH) i poliklorirani bifenili (PCB) analiziraju se samo jednom u devet godina, ukoliko su njihove prve vrijednosti zanemarive, a organoklorni pesticidi i triazinski herbicidi se analiziraju svake treće godine.

III. PRAĆENJE STANJA POLJOPRIVREDNOG ZEMLJIŠTA KROZ ISPITIVANJE PLODNOSTI TLA UPISANOG U ARKOD SUSTAV, KOJEG KORISTE FIZIČKE I PRAVNE OSOBE UPISANE U UPISNIK POLJOPRIVREDNIKA, TE PLODNOSTI TLA ZA RIBNJAKE

Članak 27.

(1) Praćenje stanja poljoprivrednog zemljišta iz članka 2. točke 2. ovoga Pravilnika kojim se utvrđuje i prati stanje plodnosti tla i oštećenja tla sukladno načelima dobre poljoprivredne prakse u zaštiti tla i voda, odnosno korisnik vodi evidenciju o primjeni gnojiva (mineralnih i organskih), poboljšivača tla i pesticida sukladno posebnim propisima.

(2) Svrha praćenja stanja poljoprivrednog zemljišta je:

1. zaštita poljoprivrednog zemljišta od degradacije uslijed nepridržavanja načela dobre poljoprivredne prakse

2. smanjenje pritiska na okoliš i očuvanje poljoprivrednog zemljišta

3. uspostava informacijske baze podataka o svojstvima i načinu korištenja poljoprivrednog zemljišta, stanju plodnosti tla i stanju onečišćenosti tla, te pripreme izvješća na godišnjoj razini

(3) Plodnost tla je sposobnost tla da osigura potrebe biljaka za hranjivim tvarima, vodom, zrakom i toplinom, odnosno da osigura pogodne uvjete za razvoj podzemnoga i nadzemnog dijela biljke.

(4) Ispitivanje plodnosti tla u užem smislu podrazumijeva:

1. uzimanje uzoraka tla

2. analizu ili procjenu mehaničkog sastava tla

3. agrokemijske analize tla

4. tumačenje rezultata.

(5) Zaštita poljoprivrednog zemljišta od onečišćenja provodi se zabranom, ograničavanjem i sprečavanjem od direktnog unošenja, te unošenja vodom i zrakom štetnih tvari i poduzimanjem drugih mjera za očuvanje i poboljšanje njegove plodnosti.

(6) Štetna tvar je svaka tvar u tlu u koncentraciji koja je privremeno ili trajno štetna za njegovu osnovnu ulogu povoljnog staništa za kultivirano i prirodno bilje. Štetne tvari su i tvari koje se uobičajeno unose u poljoprivredno tlo, ali zbog neadekvatne primjene, koja se odnosi na količinu i vrijeme mogu prouzročiti štete u okolišu.

Članak 28.

(1) Praćenje stanja poljoprivrednog zemljišta u smislu ispitivanja plodnosti tla provodi se na temelju analize tla na zahtjev korisnika, periodično najmanje svake četvrte godine, za korisnike koji su upisani u upisnik poljoprivrednika, upisnik integrirane i ekološke proizvodnje po zahtjevima takve proizvodnje, a za korisnike poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države, koje se koristi na temelju ugovora o zakupu, zakupu zajedničkog pašnjaka i zakupu za ribnjake, dugogodišnjeg zakupa i koncesije tijekom prve godine nakon uvođenja u posjed, te periodično najmanje svake četvrte godine za vrijeme trajanja zakupa.

(2) Zahtjevi korisnika podnose se periodično svake četiri godine na propisanom obrascu, prema osobnom planu i rasporedu najkasnije svake četiri godine ili temeljem prethodno dobivene obavijesti od strane Agencije.

(3) Zahtjev za ispitivanja plodnosti tla korisnici (posjednici) su dužni podnijeti za ARKOD parcele poljoprivrednog zemljišta koje su jednake ili veće od 1,00 ha, a koje se koriste kao oranice, livade, pašnjaci, krški pašnjaci, vinogradi, voćnjaci, maslinici, kulture kratke ophodnje te mješoviti višegodišnji nasadi.

(4) Iznimno od odredbe stavka 3. ovoga članka Agencija će za ARKOD parcele koje su manje od 1 ha na temelju analize rizika utvrditi obvezu praćenja stanja poljoprivrednog zemljišta do 5 % parcela i/ili površina. Analiza rizika obuhvaća: način korištenja poljoprivrednog zemljišta, prijetnje prema tlu, veličinu površine, ukupnu površinu poljoprivrednog gospodarstva i dr. Agencija će o obvezi koja proizlazi iz analize rizika obavijestiti korisnike.

(5) Ispitivanje plodnosti tla za poljoprivredno zemljište osim za ribnjake, obavlja se u vremenskom periodu od 1. lipnja do 31. listopada, na oranicama nakon žetve usjeva, u višegodišnjim nasadima u jesensko-zimskom razdoblju poslije berbe, a prije primjene gnojiva.

(6) Iznimno od stavka 5. ovoga članka uzorci se mogu uzimati i izvan navedenog roka primjereno agrotehničkim zahvatima pojedinih kultura i agroekološkim uvjetima.

(7) Ispitivanje plodnosti tla za ribnjake obavlja se nakon isušivanja ribnjaka u vremenskom periodu od 1. listopada do 1. lipnja.

Članak 29.

(1) Jedan prosječan uzorak tla predstavlja površinu do deset hektara, ako je površina ujednačena.

(2) Za svaku varijaciju, odnosno drugi tip tla, razliku u nadmorskoj visini parcele, depresije uzima se poseban uzorak tla.

(3) Jedan prosječan uzorak tla za ribnjake predstavlja površinu do dvadeset hektara.

(4) Prosječan uzorak sastoji se od 20 – 25 pojedinačnih uzoraka tla ravnomjerno raspoređenih po ARKOD parceli. Pojedinačni uzorci se dobro izmiješaju, te se dobiva prosječni uzorak, težine od 1,5 kilograma.

(5) Ukoliko je tlo skeletno potrebna je veća količina uzorka ovisno o udjelu skeleta.

Članak 30.

(1) Uzorke tla uzimaju ovlašteni laboratoriji, odnosno druge pravne osobe koje nisu ovlašteni laboratoriji, te korisnici (posjednici) poljoprivrednog zemljišta, koji su obvezni završiti izobrazbu za uzorkovanje tla.

(2) Izobrazbu o uzorkovanju tla organizira i provodi tijelo nadležno za provedbu savjetodavne aktivnosti u suradnji s Agencijom.

(3) Uzorci tla se uzimaju sondom, odgovarajućim strojem ili alatom, te se mjesto uzorkovanja označava geografskim koordinatama (GPS uređajem ili pomoću geotagirane forografije i slično)

Članak 31.

(1) Dubina uzorkovanja za ratarske i povrtlarske kulture je 0 – 30 centimetara, a za višegodišnje nasade 0 – 30 i 30 – 60 centimetara, koji se sastoji od dva zasebna uzorka tla.

(2) Dubina uzorkovanja tla za ribnjake je 0 – 30 centimetara.

(3) Uzorci tla stavljaju se u PVC vrećice, te se ispisuju podaci o korisniku parcele i parceli ili dijelu parcele, koju predstavlja prosječni uzorak u Obrazac za uzimanje uzoraka tla kod ispitivanja plodnosti tla, koji se nalazi u Prilogu 2. ovoga Pravilnika.

Članak 32.

(1) Parametri za ispitivanje plodnosti tla su:

1. osnovne agrokemijske analize tla: